

Державний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ»

Студента 4 курсу, 15 групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне
управління та адміністрування»

(підпис студента)

Рибак
Олександра
Романовича

Науковий керівник
канд. екон. наук,
доцент

(підпис керівника)

Міняйло
Олександр
Іванович

Гарант освітньої програми
канд. екон. наук,
доцент

(підпис гаранта)

Головня
Юлія
Ігорівна

Київ 2022

Державний торговельно-економічний університет

Факультет економіки, менеджменту та психології

Кафедра публічного управління та адміністрування

Освітній ступінь: бакалавр

Спеціальність: публічне управління та адміністрування

Спеціалізація: публічне управління та адміністрування

Затверджую

Зав. кафедри _____

«01» грудня 2021 р.

Завдання

на випускню кваліфікаційну роботу студентіві

Рибак Олександра Романовича

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи: «РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ»

Затверджена наказом ректора від «26» листопада 2021 р. № 3884

2. Строк здачі студентом закінченого роботи: 05.06.2022

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи

Мета роботи (проекту): Дослідження аналізу сучасного стану державної політики у сфері публічних закупівель, розробка заходів щодо її вдосконалення.

Об'єкт дослідження: процес формування сучасних інформаційних та комунікаційних технологій у сфері публічних закупівель.

Предмет дослідження: теоретико-методичні та прикладні основи забезпечення ефективності та якості публічних закупівель.

4. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (проекту) (перелік питань за кожним розділом):

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. МІСЦЕ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В ДЕРЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ

1.1. Сутність та значення публічних закупівель

1.2. Організаційно-економічний механізм закупівельної діяльності бюджетних установ

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

2.1. Використання сучасних інформаційних та комунікаційних технологій у сфері публічних закупівель

2.2. Проблеми та шляхи вдосконалення державної політики у сфері публічних закупівель

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Календарний план виконання роботи (проекту)

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	2	3	4
1	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми випускної кваліфікаційної роботи	До 20.11.2021	20.11.2021
2	Складання плану та підготовка індивідуального завдання для виконання випускної кваліфікаційної роботи	До 05.01.2022	05.01.2022
3	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису першого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 20.03.2022	20.03.2022
4	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису другого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 20.04.2022	20.04.2022
5	Представлення закінченої випускної кваліфікаційної роботи	До 23.05.2022	23.05.2022
6	Підготовка письмового відгуку на випускну кваліфікаційну роботу	До 01.06.2022	01.06.2022
7	Проведення попереднього захисту випускних кваліфікаційних робіт	01-05. 06.2022	01-05. 06.2022
10	Вирішення питання про допуск випускної кваліфікаційної роботи до захисту	До 10.06.2022	До 10.06.2022
11	Направлення випускної кваліфікаційної роботи із зовнішньою рецензією у ЕК для захисту	За графіком	За графіком

6. Дата видачі завдання « 01 » грудня 2022р.

7. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

(прізвище, ініціали, підпис)

8. Гарант освітньої програми Головня Ю.І.

(прізвище, ініціали, підпис)

9. Завдання прийняв до виконання студент Рибак О.Р.

(прізвище, ініціали, підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. МІСЦЕ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В ДЕРЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ.....	8
1.1. Сутність та значення публічних закупівель.....	8
1.2. Організаційно-економічний механізм закупівельної діяльності бюджетних установ.....	11
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ.....	13
2.1. Використання сучасних інформаційних та комунікаційних технологій у сфері публічних закупівель.....	13
2.2. Проблеми та шляхи вдосконалення державної політики у сфері публічних закупівель.....	27
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	34

ВСТУП

Актуальність. Створення системи публічних закупівель в Україні є важливою складовою ринкових реформ. Органи влади та управління, бюджетні установи та організації в процесі виконання своїх функцій стикаються з необхідністю матеріально-технічного чи іншого ресурсного забезпечення для реалізації державних і муніципальних програм, що передбачає проведення конкурсних процедур для економії та підвищення ефективності бюджетних витрат.

Тема публічних закупівель переживає сплеск суспільного інтересу і цілком обґрунтовано: однією з найважливіших проблем, що стоять перед державою в даний час, є проблема розвитку ринкових механізмів здійснення державних закупівель, спрямована на підвищення їх ефективності. Формування принципів добросовісної конкуренції та поглиблення ринкових відносин між замовниками та підрядниками пов'язано з впровадженням практики торгів.

Сталий розвиток економіки безпосередньо залежить від дотримання відповідальності за результативність забезпечення державних потреб, що дозволяє підвищити ефективність їх здійснення.

Різними аспектами формування механізму державних закупівель присвячені праці вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як Д. Батуєва, О. Крітенко, В. Міняйло, В. Морозов, Ю. Петруненко, А. Сошніков, І. Дрозд, Д. Мартинович, Л. Федоровський, І. Парасій-Вергуненко, Н. Здирко та ін.

Праці багатьох вчених, таких як А. Заросило, О. Олійник, Д. Грицишин, С. Левицька, В. Лазаришина, В. Савчук, Ю. Цал-Цалко, Т. Мулик та ін. Для виявлення особливостей аналізу певних об'єктів був проведений ряд досліджень, таких як товарно-матеріальні запаси, основні фонди, витрати, доходи, фінансові результати, фінансовий стан і т.д. Однак, незважаючи на численні дослідження аналітичних проблем у державному секторі, багато питань потребують додаткової конкретизації. Останнім часом все більш актуальними

стають питання, що стосуються оцінки та аналізу ефективності публічних закупівель.

Об'єкт дослідження – процес формування сучасних інформаційних та комунікаційних технологій у сфері публічних закупівель.

Предмет дослідження – теоретико-методичні та прикладні основи забезпечення ефективності та якості публічних закупівель.

Мета дослідження – дослідження аналізу сучасного стану державної політики у сфері публічних закупівель, розробка заходів щодо її вдосконалення.

Методи дослідження. Аналіз науково-методичної літератури; синтез, узагальнення; методи систематизації і класифікації, а також інші загальнонаукові методи пізнання.

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1.

МІСЦЕ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В ДЕРЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ

1.1. Сутність та значення публічних закупівель

Активний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, нові потреби і можливості товарного ринку і сфери виробництва, посилення контрольної функції держави при витрачанні бюджетних коштів призвели до необхідності розробки нового Закону, що враховує не тільки область безпосереднього розміщення замовлення, але включає і планування, і підсумковий моніторинг діяльності, та посилення норм відповідальності замовників за порушення вимог у сфері держзамовлення [17].

В Україні допускається участь практично в будь-якій закупівельній процедурі, що має статус фізичної або юридичної особи. Необхідно зазначити, що вимоги до фізичної особи для реєстрації як індивідуального підприємця відсутні, тобто це може бути будь-яка фізична особа (громадянин України, іноземний громадянин, особа без громадянства, яка має право на законне проживання в Україні). З іншого боку, стосовно юридичних осіб слід зазначити, що дочірні організації/компанії та/або філії, які не мають статусу юридичної особи, не можуть брати участь у процедурах закупівель від свого імені, а можуть брати участь тільки від імені «головної організації». Таке ж обмеження існує і для об'єднань (консорціумів) юридичних осіб без утворення нової юридичної особи [5].

Система публічних закупівель являє собою сукупність дій всіх учасників договірної основи. При цьому кожен з учасників переслідує свою конкретну мету: найбільш ефективне витрачання бюджетних коштів, отримання права на укладення та виконання контракту для отримання прибутку, дотримання законності проведення процедури закупівлі та витрачання бюджетних коштів, розробка нормативно-правових актів регулюють дану сферу діяльності. В цілому система публічних закупівель покликана законними способами задовольняти

державні потреби, даючи можливість кожному учаснику договірної основи найбільш ефективно досягати своїх цілей.

Під державними потребами розуміється потреба нашої держави в товарах (роботах, послугах), необхідних для здійснення функцій державного управління, рішення соціально-економічних, оборонних, технологічних, наукових та інших завдань, реалізації цільових програм, а також для вирішення значущих загальнонаціональних проблем. Публічні закупівлі фінансуються з державного бюджету України і спрямовані на досягнення строго певних цілей.

Основи сучасних норм і положень про здійснення публічних закупівель державними структурами в нашій країні були закладені в XVII ст. Вже тоді головною метою розміщення державного замовлення було скорочення витрат і протидія нецільовому використанню коштів скарбниці, шляхом проведення публічних закупівель на конкурсній основі [7].

Замовник для задоволення своїх потреб розміщує передбачену Законом України «Про публічні закупівлі» інформацію в інформаційних системах, учасник закупівлі для отримання права на виконання контракту подає заявку на участь у закупівлі за допомогою інформаційних систем, контракт укладається з учасником, визнаним переможцем. При виконанні контракту у випадках, прямо прописаних в законі України, залучається експертна організація. Перевірочні заходи контрольних органів поширюються на всіх учасників системи державного замовлення [1].

Сучасна економіка використовує систему публічних закупівель як інструмент управління державними фінансами, покладаючи на нього такі функції:

- стабілізація при необхідності і стимулювання до активного розвитку економіки країни. Як вже було зазначено, при розміщенні замовлення держава виступає на ринку покупцем товарів, робіт, послуг, тому за допомогою зміни обсягу витрачених коштів може впливати на рівень попиту. Зростання державних витрат збільшує попит. Господарючі суб'єкти, отримавши оплату за державним контрактом за поставлену продукцію, отримують можливість підняти свої витрати на основі власної граничної схильності до споживання, сприяючи цим

зростанню загального попиту і валового внутрішнього продукту. Даний механізм запускає процес мультиплікації національний дохід;

- в області цінової політики на товари, роботи, послуги реалізується регулятивна функція. Державні замовлення формують гарантований ринок збуту, якому властива стабільність цін, відсутність ризиків неплатежів, можливість реалізації товарів оптовими обсягами на заздалегідь зазначених у контрактах умовах. Також державою може здійснюватися закупівля певних товарів, наприклад, сільськогосподарської продукції, з метою підтримки ринкових цін на необхідному рівні;

- підтримка вітчизняних виробників, організацій інвалідів. З цією метою Міністерством економічного розвитку України спільно з профільними відомствами розроблені спеціальні переліки товарів, робіт, послуг, придбання яких в рамках контрактної системи можливо тільки у певних груп виробників;

- залучення до участі в закупівлях представників соціально орієнтованих, некомерційних організацій та малого бізнесу, в тому числі індивідуальних підприємців. Щорічно у нашій країні розробляється і затверджується програма державної підтримки малого бізнесу. Зацікавленість держави в підтримці даної категорії суб'єктів економіки пов'язана з тим, що стабільність економіки країни забезпечується у тому числі і за рахунок успішного розвитку малих підприємств завдяки особливостям їх функціонування: легка адаптація до економічних змін, гнучкість і простота управління, більша довіра споживачів і забезпечення більш високого відсотка зайнятості населення, ніж великі корпорації.

Таким чином, система публічних закупівель є багатогранною і багаторівневою структурою, що надає комплексний вплив на економіку країни в цілому, сприяючи її зростанню інноваційному розвитку, а також підвищуючи якість надаваних соціальних послуг. За допомогою реалізації покладених на систему публічних закупівель функцій, держава вирішує не тільки завдання задоволення державних потреб, а й використовує її в якості інструменту економічної політики.

1.2. Організаційно-економічний механізм закупівельної діяльності бюджетних установ

В умовах сьогодення ринок публічних закупівель знаходиться на стадії формування, його рівень значно нижчий, ніж у країнах із давніми ринковими традиціями. Проте вивчення та впровадження світового досвіду, дотримання основних принципів здійснення публічних закупівель, розробка науково-методичних основ, методів і прийомів торговельних операцій можуть прискорити процес удосконалення процедур публічних закупівель.

Держава є найбільшим агентом ринку, який закуповує товари (роботи, послуги) на 10-15% загального ВВП і до 50% видатків державного бюджету. Водночас, за підрахунками експертів, близько 10% цих коштів витрачається неефективно та не за призначенням через «схему» систему публічних закупівель, що робить актуальною проблему посилення контролю за ефективним та економним використанням бюджетних коштів. Ефективним інструментом у боротьбі зі зловживаннями у цій сфері є розвиток конкурентних методів публічних закупівель [9, с. 281].

Ефективне та раціональне використання бюджетних коштів безпосередньо пов'язане із застосуванням відповідних механізмів, у тому числі фінансово-економічного механізму публічних закупівель, який є складовою фінансового механізму економіки та має особливу роль у здійсненні фінансово-бюджетної політики держави. Крім того, фінансово-економічний механізм публічних закупівель відіграє ключову роль у реалізації соціально-економічної політики держави.

Провідна роль у реалізації ефективної та максимальної економії бюджетних коштів належить організаційно-економічному механізму публічних закупівель, що адаптований до міжнародних стандартів з урахуванням української специфіки публічних закупівель [8, с. 22].

Дослідження механізму здійснення конкурентних процедур публічних закупівель показує їх складність та тривалість. Середній час початку і закінчення торгів складає 120 днів. При цьому при застосуванні різних процедур публічних

закупівель термін подання тендерних пропозицій істотно зміниться, що ускладнить їх планування та організацію. Результати дослідження виявили порушення на всіх етапах проведення процедур публічних закупівель, які потребують подальшого вдосконалення державного регулювання, планування та контролю.

Вивчення існуючої практики планування та витрачання коштів на публічні закупівлі дозволило визначити, що кожен замовник окремо планує та витрачає бюджетні кошти в межах затверджених бюджетів. Водночас аналіз міжнародного досвіду планування публічних закупівель визначив, що максимальна ефективність економії та витрачання бюджетних коштів, а також запобігання корупції буде досягнута шляхом централізації публічних закупівель. Для цього пропонується запровадити порядок планування бюджетних закупівель на основі запровадження єдиної регіональної системи закупівель. Регіональне замовлення – це система договорів між замовником та виконавцем регіонального замовлення з метою забезпечення запланованих регіональних потреб у необхідних товарах (послугах, роботах) у складі видатків обласного бюджету, що фінансуються за рахунок цих бюджетних коштів на основі конкурентні методи закупівлі. Основою цієї системи має стати регіональне управління закупівель у системі головного розпорядника коштів [25, с. 122].

РОЗДІЛ 2.

СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

2.1. Використання сучасних інформаційних та комунікаційних технологій у сфері публічних закупівель

Для того, щоб запобігти хабарництву в державних закупівлях, уряд запровадив низку реформ, зокрема нові закони та сайт ProZorro. Але закон і ProZorro – не єдині результати реформи. Реформа зробила державні закупівлі більш популярними, а прозорість системи підвищила обізнаність громадськості про державні закупівлі. Впровадження системи електронної торгівлі у сфері державних закупівель є найновішим методом, який дозволяє державним установам та підприємствам керувати електронним середовищем на всіх етапах циклу закупівель. Цей цикл включає як маркетингові дослідження, так і закупівлі, процедури замовлення, доставки та оплати, бюджетування та процедури планування закупівель [14, с. 81].

Для оцінки поточного стану публічних закупівель розглянемо загальну кількість проведених тендерів та кількість лотів у 2019-2020 рр., дані наведені в таблиці 2.1.

Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у сфері публічних закупівель в Україні забезпечує системне реформування тендерного процесу Prozorro. Підсумкові результати оцифрування ринку публічних закупівель України за 2016-2020 рр. наведено на таблиці. 2.1.

Таблиця 2.1

Загальна кількість завершених тендерів та кількість лотів протягом 2019-2020 рр.

Кількість завершених тендерів (млн.)		Кількість лотів (млн.)		Абсолютне відхилення (+/-) 2020/2019 рр.	
2019 р.	2020 р.	2019 р.	2020 р.	тендерів (млн.)	лотів (млн.)
1238	3545	1274	3798	2307	2524

Як бачимо, кількість завершених тендерів у 2020 р. зросла на 2307 мільйонів порівняно з 2019 р., а кількість лотів – на 2524 мільйони. Основними перевагами електронної системи є економія державних грошей та часу (покупцям не потрібно аналізувати всіх постачальників, вони розглядають лише найкращого учасника), відкритість та прозорість, простота використання як для постачальників, так і для покупців, мобільність, доступ до системи з будь-якої точки країни. Для більш детального аналізу збільшення кількості проведених тендерів і лотів на 2020 р. розглянемо розподіл кількості виконаних закупівель за методами закупівлі, дані якого наведені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Методи закупівель тендерів у 2020 р.

Методи закупівель	Кількість тендерів у 2020 р.	Частка від загальної кількості
Процедура звітування про укладений договір	3062568	86,389%
Переговорна процедура	30925	0,872%
Переговорна процедура за нагальною потребою	29582	0,835%
Відкриті торги	91053	2,568%
Відкриті торги із публ. англ. мовою	7883	0,222%
Переговорна процедура (для потреб оборони)	2212	0,062%
Електронні каталоги	6652	0,188%
Закупівля за рамковою угодою	446	0,013%
Допорогова закупівля	74271	2,095%
Спрощені закупівлі	110300	3,111%
Звіт про укладений договір (COVID-19)	129171	3,644%
Конкурентний договір	33	0,001%
Конкурентний діалог з публ. англ. мовою	1	-
Всього	3545097	100%

Крім того, у звіті зазначено, що у 2020 р. кількість здійснених закупівель між процедурами конкурентного діалогу становила 34, а ЕСКО-контрактами – 16 закупівель. Україні дозволено брати участь у процедурі закупівлі практично всім бажаючим, які мають статус фізичної або юридичної особи. Важливо зауважити, що стосовно фізичної особи немає вимог про те, що така особа повинна бути

zareestrovana privatnim pidprijemcem, tobo to ce moze buti bud'-yaka fizichna osoba (hromadyanin Ukrainy, inozemnyy hromadyanin, osoba bez hromadyanstva z pravom legal'nogo perebuvannya na teritorii Ukrainy). Vодночас стосовно юридичної особи необхідно зазначити, що дочірні підприємства/компанії та/або філії без статусу юридичної особи не можуть від свого імені брати участь у процедурах публічних закупівель. Це ж обмеження стосується об'єднань (консорціумів) юридичних осіб без створення нової юридичної особи. Кількість учасників у 2020 р. наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Учасники публічних закупівель України у 2020 р.

Методи закупівель	Кількість унікальних учасників	Приріст учасників у 2020 р. в порівнянні з 2019 р.
Процедура звітування про укладений договір	221588	63%
Спрощені закупівлі	35558	-
Відкриті торги	41357	5%
Звіт про укладений договір (COVID-19)	11956	-
Відкриті торги із публ. англ. мовою	10054	75%
Переговорна процедура	11381	6%
Переговорна процедура за нагальною потребою	3542	35%
Переговорна процедура (для потреб оборони)	1683	31%
Закупівля за рамковою угодою	129	330%
Конкурентний діалог	21	- 4%
Конкурентний діалог із публ. англ. мовою	3	-25%

Протягом 2020 р. також зросла кількість учасників закупівлі, яка склала 246 241 суб'єкт, що на 35,04 % порівняно з минулим роком. Аналіз діяльності учасників щодо завершених методів закупівлі [7].

У 2020 р. найбільше з них брали участь у відкритих торгах (41 357 учасників), спрощених процедурах закупівлі (35 558 учасників).

Протягом 2020 р. також зросла кількість учасників закупівлі, яка склала 246 241 суб'єкт, що на 35,04 % порівняно з минулим роком. Аналіз діяльності учасників щодо завершених методів закупівлі

У 2020 р. найбільше з них брали участь у відкритих торгах (41 357 учасників), спрощених процедурах закупівлі (35 558 учасників).

Враховуючи вищевикладене, у 2020 р. загальна кількість учасників збільшилася, що підвищить зручність, прозорість та

Слід зазначити, що встановлення стандартів відбору даних у процесі державних закупівель забезпечило доступ до інформаційного рівня. Це позитивно вплинуло на прозорість влади. Також необхідно зауважити, що цю інформацію можуть аналізувати та уточнювати не тільки торговці, а й усі бажаючі.

Україна, як член Угоди СОТ стосовно публічних закупівель (GPA), стала більш відкритою для іноземних учасників і отримала можливість здійснювати закупівлі за кордоном. Електронна система полегшила доступ учасників до торгів, зменшила рівень витрат на адміністрування самої системи державою, а також рівень витрат на адміністрування процесу покупцями та учасниками та прискорила процес закупівлі [14].

У 2020 р. в публічних закупівлях в Україні взяли участь 593 учасники з 43 країн світу. Частка контрактів з іноземними учасниками склала 0,02% від загальної суми понад 32 млрд. грн. Топ-5 країн за кількістю контрактів наведено в таблиці 2.4

Таблиця 2.4

Топ 5 країн за кількістю укладених договорів у 2020 р.

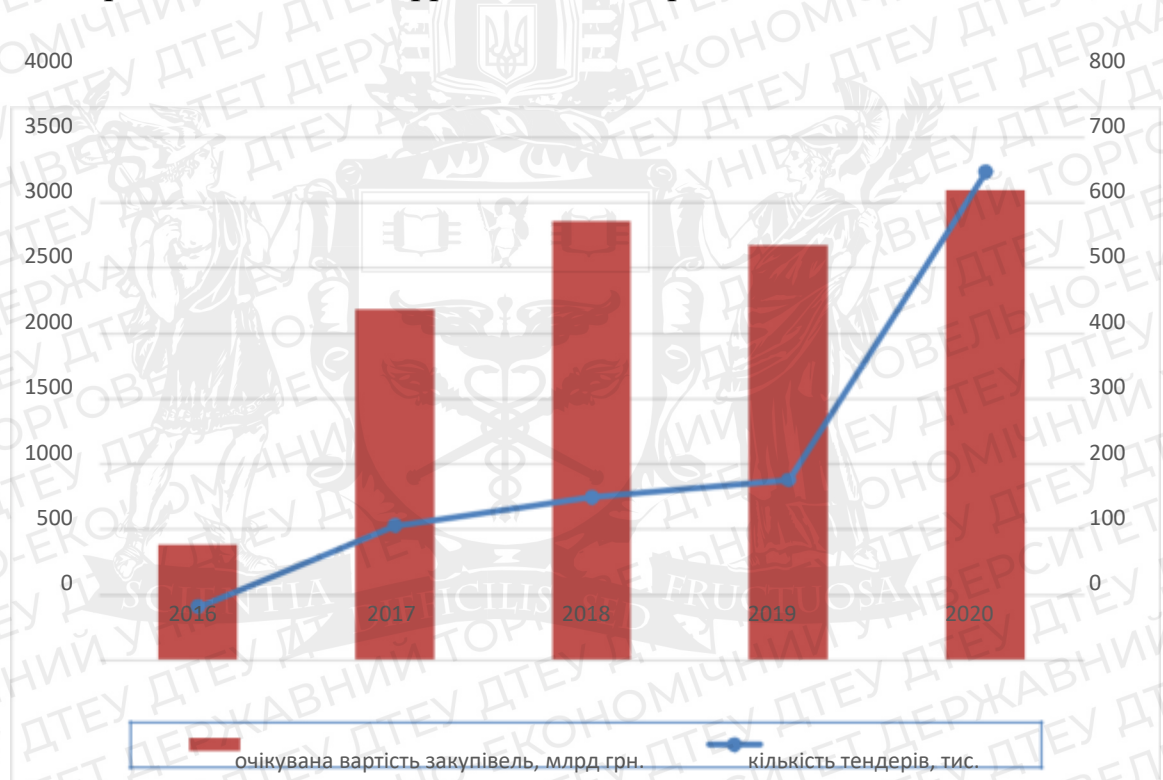
Країни учасники	Кількість договорів
Чехія	71
Велика Британія	70
Польща	63
Німеччина	60
Швейцарія	55

Водночас досить часто укладаються договори на закупівлю наступних товарів, робіт і послуг таких як: трубопроводи, лінії зв'язку та електропередач, автомобільні дороги, аеродроми та залізниці, вирівнювання поверхні, юридичні

консультаційні та юридичні послуги, обладнання для літаків і космічних кораблів, тренажерів та супутних деталей, організація виставок, ярмарки та конгреси, послуги з організації трубопровідної арматури: крани, крани, засувки та подібні пристрої.

Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у сфері публічних закупівель в Україні забезпечує системне реформування тендерного процесу Prozorro. Підсумкові результати оцифрування ринку публічних закупівель України за 2016-2020 рр. наведено на рис 2.1.

Джерело: сформовано автором на основі даних [7]

Рис. 2.1. – Підсумкові результати оцифрування ринку публічних закупівель України за 2016-2020 рр.

Як бачимо, ринок продемонстрував стрімке зростання кількості тендерів, а також очікуваної вартості закупівлі товарів, робіт та послуг. Так, за підсумками 2016-2020 рр. загальна очікувана вартість становить 4,28 трлн. грн.

об'ємом 7,8 млн. тендерів (у тому числі 2,7 трлн. грн. – за здійсненими угодами) та зареєстровано 376,4 тис. активних учасників торгів.

Зазначимо, що найменше зростання кількості транзакцій спостерігалось у 2016 р. Саме цього року система працювала в тестовому режимі та на добровільних засадах до 1 квітня.

Річний приріст кількості тендерів у 2017 р. мав тенденцію до зростання: з 408,45 тис. до 1030 тис. або в 2,5 рази. Це пов'язано з тим, що з 1 серпня 2016 р. дана система стала обов'язковою для всіх суб'єктів публічного сектору на державному та місцевому рівнях [3].

2018-2019 рр. стали роками стабілізації кількості транзакцій у цифровій системі ProZorro на рівні 1,1-1,3 млн. одиниць, і лише в 2020 р. кількість тендерів продовжила зростати і склала 3,7 млн., і досягла максимальної вартості транзакцій. Пояснення цієї ситуації, на нашу думку, залежить від змін у законодавстві, а саме: з 19 квітня 2020 р. обов'язковий ліміт закупівлі додатково знижено з 200 до 50 тисяч грн. Крім того, операції на суму менше 50 тис. будуть включені в систему постфакту за процедурою повідомлення про неконкурентні закупівлі. Таким чином, лише з 19 квітня 2020 р. весь ринок РР буде відкритим, зрозумілим і статистично визначеним.

Таблиця 2.5

**Структура публічних закупівель ProZorro в Україні за період
2016-2020 рр.**

Показники	За весь період	В тому числі				
	2016 - 2020 рр.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
кількість організаторів, суб'єктів	47010	20120	27070	28340	28850	37910
у % до попереднього періоду	-	153.00	134.54	104.69	101,8	131,4
кількість учасників, одиниць	376370	65510	127610	148100	160010	246200
у % до попереднього періоду	-	-	194.79	116.57	105.9	153,9
Обсяги ринку публічних закупівель, млрд. грн.	4281,24	273.31	777.9	1010	1030	1190
у % до попереднього періоду	-	117.0	284.6	129.8	102.0	115,5
Кількість тендерів, тис. од.	7808,5	408.5	1030	1250	1380	3740
- в т.ч. допорогові, тис. од.	6852,2	355,5	852,6	1020	1144	3480
у % до загальної кількості тендерів	87,8	87,0	82,8	81,6	82.6	93,0
в т.ч. надпорогові, тис. од.	955,55	52,95	177,4	230	235,9	259,3
у % до загальної кількості тендерів	12,2	13,0	17,2	18,4	17.1	7,0

Джерело: сформовано автором на основі даних [1]

Система електронних закупівель ProZorro активно розвивається, кількість процедур та кількість договорів має позитивну тенденцію зростання. За чотири роки роботи системи в порівнянні з 2016 роком кількість процедур зросла в 9,2 рази, а кількість договорів – у 4,35 рази. Різке збільшення кількості тендерів спостерігатиметься у 2017 та 2020 рр. через обов'язкове запровадження додаткових закупівель на електронному

майданчику. Обсяг ринку публічних закупівель неухильно зростає.

У структурі тендерів значно переважають допорогові – їх загальна частка коливається в межах від 81,6% у 2018 р. до 87% у 2016 р. У 2020 р. частка допорогових торгів досягла 93%. На нашу думку, це побічно відображає велику кількість тендерів через навмисний поділ організаторів торгів на окремі лоти до 50 тис. грн., які не були включені в електронну систему ProZorro. Якщо наша гіпотеза підтвердиться, то кількість тендерів у 2021-2022 рр. має бути значно зменшена в порівнянні з 2020 р., оскільки організаторам аукціону не має сенсу продовжувати таку недобросовісну практику.

Завдяки конкурсним торгам е-платформа ProZorro надасть державі 160,3 млрд. грн. заощаджених бюджетних ресурсів. Сектор публічних закупівель у звітний період динамічно розвивався, збільшуючи не лише кількість учасників та учасників, а й обсяг угод, що свідчить про ефективність реформи та довіру населення. Сума заощадження буде зростати пропорційно зростанню покупок за рахунок ефекту масштабу.

Організатори тендерів високого рівня структурної ієрархії державних закупівель: Київська міська державна адміністрація (КМДА), Міносвіти, Мінінфраструктури, МВС України, Дніпропетровська УДА, Вінницька УДА, Маріупольська міська рада, Міноборони. України, Дніпровської міської ради та Харківської ради [20].

Для оцінки регіональних відмінностей порівняємо специфіку публічних закупівель у різних регіонах України. Київська, Львівська, Дніпропетровська та Харківська області були обрані для аналізу у 2016-2020 рр. Київ не входить до аналізу, оскільки ця адміністративна одиниця є юридичною адресою багатьох державних компаній, що спотворює результати аналізу.

Таблиця 2.6

**Структура публічних закупівель ProZorro за період 2016-2020 рр. в Україні:
регіональний зріз**

Показники	Україна	Київська	Львівська	Дніпропетровська	Харківська
кількість організаторів, суб'єктів	47010	3740	2340	3660	1780
у % до загального значення по Україні	-	9,73	6,09	9,52	4,63
кількість учасників, одиниць	376370	79770	26640	35020	28590
у % до загального значення по Україні	-	30,32	10,12	13,31	10,87
Обсяги ринку публічних закупівель, млрд. грн.	4281,24	1270	166,38	211,3	184,11
у % до загального значення по Україні	-	40,58	5,32	6,75	5,88
Кількість тендерів, тис од	7808,5	810,15	178,07	364,16	244,92
- в т.ч. допорогові, тис.од	6852,2	637,17	138,62	301,0	200,42
у % до загальної кількості тендерів	87,8	78,65	77,85	82,66	81,83
- в т.ч. надпорогові, тис.од	955,55	172,98	39,45	63,16	44,50
у % до загальної кількості тендерів	12,2	21,35	22,15	17,34	18,17
- в т ч процедура звітування стосовно укладених договорів (неконкурентна закупівля), тис од	5507,4	639,49	149,58	294,9	219,54
у % до загальної кількості тендерів	70,5	78,93	84,00	80,58	89,69

Джерело: сформовано автором на основі даних [7]

Можна дійти висновку, що у проаналізованих областях активно використовується система електронних закупівель ProZorro – 30% усіх організаторів припадає на суб'єктів з Київської, Львівської, Дніпропетровської та Харківської областей. Найбільша кількість учасників характерна для Київської області – 79,7 тис. (30,32% від загального показника по Україні), значно менше у Дніпропетровській, Харківській та Львівській областях, де кількість учасників

коливається у межах від 26,6 до 35 тис. од. Ринок публічних закупівель все ж залишається достатньо централізованим: переважна частка ринку публічних закупівель належить Київській області – 40,8% від загального значення по Україні, значно менші частки належать Дніпропетровській – 6,75%, Харківській – 5,88% та Львівській області – 5,32%. Відповідна динаміка простежується і за кількістю тендерів – зі значним відривом переважає Київська область (19,6%). У структурі тендерів по всіх областях переважають допорогові тендери.

Якщо більш детально проаналізувати окремих організаторів торгів та їх групи за територіальною ознакою, то можна зробити наступні висновки. Так, за інформацією департаменту економічного розвитку Львівської міської ради, упродовж 2020 року структурні підрозділи ЛМР здійснили 3032 тендерні закупівлі у системі ProZorro. Загальна економія бюджетних коштів завдяки конкурентним торгам склала 489 мільйонів гривень. У такий спосіб, у відсотковому співвідношенні Львів може претендувати на одне з перших місць з-поміж інших міст України за показником економії бюджетних коштів. Зокрема, економія у сфері охорони здоров'я склала близько 32,8 млн. грн., освіти – 44,2 млн. грн., культури – близько 7,3 млн. грн. Ще понад 71 млн. грн. вдалось заощадити на торгах районним адміністраціям. До того ж, структурні підрозділи ЛМР виступають активними учасниками торгів стосовно продажу земельних ділянок та надлишкового майна у вигляді нерухомості та прав оренди [18].

Отже, упродовж 2016-2020 рр. в Україні було створено сучасну та ефективну систему державних закупівель, що забезпечує конкурентоспроможне середовище та належний розвиток добросовісної конкуренції в галузі, покращує виконання міжнародних зобов'язань України шляхом поступового наближення законодавства до європейських стандартів.

Пріоритетами реформи є наступні досягнення:

- гармонізація законодавства про державні закупівлі в Україні з відповідним законодавством ЄС;

- інституційний розвиток, створення відповідної матеріально-технічної бази та залучення необхідних людських ресурсів;
- створення та розвиток системи електронних закупівель відповідно до вимоги та стандартів ЄС, найкращих світових практик тощо;
- розробка системи професійної підготовки фахівців з питань державних закупівель та професіоналізація державних закупівель.

Водночас система Prozorro має ризики та недоліки: недобросовісна конкуренція учасників (перегляд ціни тендеру після публічного конкурсу в сторону збільшення), висока вартість обслуговування системи Prozorro для бюджету, здорожчання тендерних закупівель через додаткові платні послуги як для організаторів, так і учасників торгів; відсутність навичок та досвіду у організаторів торгів – органів місцевого самоврядування; висока частка неконкурентних процедур – 70%, приховані конфлікти інтересів учасників, існування дискримінаційного характеру в документації конкурсних торгів, неефективність адміністративного механізму розгляду скарг.

Система є також беззахисною перед корупційними практиками: необґрунтовані оскарження успішного тендеру учасниками, що програли, затягування процедур та етапів закупівлі з надуманих причин, маніпуляції демпінговими ціновими пропозиціями та ін.

Більшість дослідників електронних систем закупівель, в тому числі платформи ProZorro, сходяться на думці, що забезпечення транспарентності процедур торгів, можливості їхнього адміністративного оскарження і навіть скасування торгів за певних обставин тощо має беззаперечним наслідком зростання конкурентності таких торгів [17].

Таблиця 2.7

**Структура публічних закупівель ProZorro за період 2016-2020 рр. в Україні:
конкурентний аспект**

	За весь період	В тому числі				
	2016 - 2020 рр.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Кількість тендерів, тис. од.	7808,5	408,5	1030	1250	1380	3740
в т. ч. процедура звітування щодо укладених договорів (неконкурентна закупівля), тис од	5507,4	128,64	576,08	783,74	958,9	3060,0
у % до загальної кількості тендерів	70,5	31,5	55,9	62,7	69,5	81,8
В т.ч. тендери						
допорогові, тис од	6852,2	355,5	852,6	1020	1144	3480
у % до загальної кількості тендерів	87,8	87,0	82,8	81,6	82,9	93,0
надпорогові, тис од	955,55	53,0	177,4	230,0	235,9	259,3
у % до загальної кількості тендерів	12,2	13,0	17,2	18,4	17,1	6,9

Джерело: сформовано автором на основі даних [2]

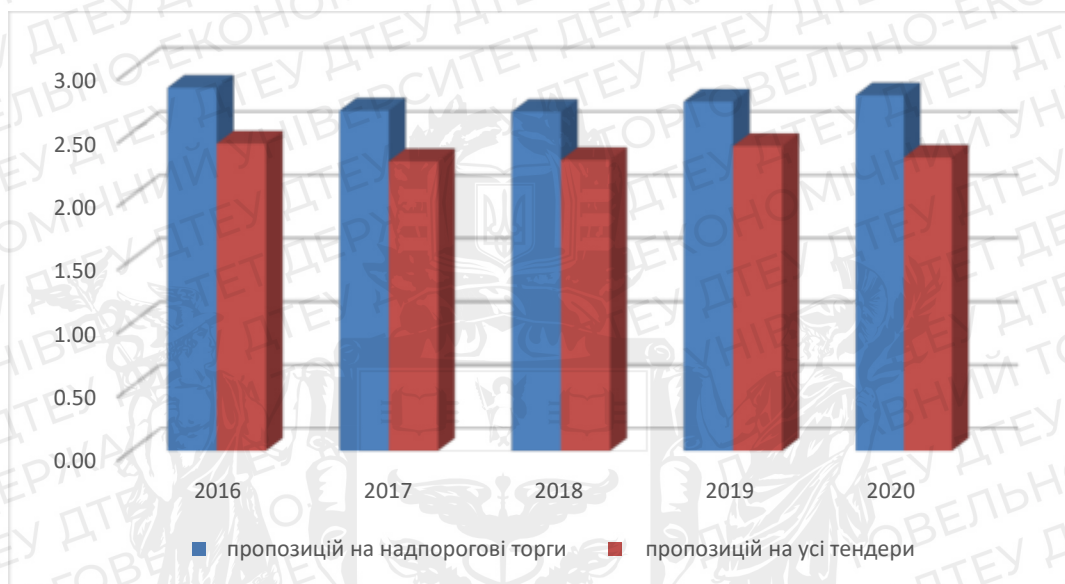
Аналіз даних електронної платформи ProZorro підтверджує високий рівень неконкурентних закупівель в Україні. Так, у середньому за період 2016-2020 рр. процедура звітування про укладені договори (неконкурентна закупівля) посідає 70,5% або дві третини від загальної кількості тендерів. Найнижчий рівень неконкурентних тендерів відмічаємо у 2016 р. – 31,5 % від усієї кількості, коли система ProZorro до 01 серпня не була обов’язковою для більшості організаторів закупівель усіх рівнів, а до 01 квітня – діяла в якості пілотного проекту. Свого максимуму показник неконкурентності досягає у 2020 р. – 81,8% загальної кількості тендерів, коли зміни до законодавства зобов’язали усіх суб’єктів звітуватися до ProZorro по абсолютно усіх без винятку закупівлях.

Як бачимо, система ProZorro при усіх своїх перевагах швидше забезпечує прозорість тендерних процедур, ніж високий рівень конкурентності. Зокрема, за

кількістю неконкурентних публічних закупівель платформу ProZorro важко оцінити як таку, яка сприяє лише зростанню конкуренції.

Значимою для аналізу конкурентності електронних тендерів є кількість пропозицій учасників на одну закупівлю, враховуючі надпорогові закупівлі. Динаміка змін такого показника показана на рис. 2.2.

Джерело: сформовано автором на основі даних [1]

Рис. 2.2. – Динаміка кількості пропозицій постачальників на 1 закупівлю в електронній платформі ProZorro в Україні у 2016-2020 рр.

Середній показник конкурентності упродовж 2016-2020 рр. – 2,33 пропозиції, поданих постачальниками на 1 торги. Причому діапазон за усі роки залишається вузьким: від 2,28 закупівлі у 2017 до 2,42 на 1 тендер у 2016 р. Отже, об'єктивно, незважаючи на усі зусилля законодавців у правовому полі, конкурентність закупівель в Україні у 2016-2020 рр. істотно підвищити не вдалося.

Конкурентність надпорогових закупівель дещо вища, середнє значення 2,74 у діапазоні 2,67-2,86 пропозицій на 1 тендерну процедуру (рис. 2.2). Максимальні значення 2,80 і 2,86 досягнуті у 2020 і 2016 рр. Зазначимо, що значного зростання конкурентності за кількістю пропозицій в електронній платформі ProZorro наразі забезпечити не вдалося.

Не менш значимим показником, який опосередковано визначає конкурентність публічних закупівель, є обсяги бюджетної економії, що забезпечені внаслідок конкурентних торгів. Методологія розрахунку цього показника наступна. Абсолютна сума бюджетної економії обчислюється для конкурентних тендерів як сума різниць лота і виграної пропозиції в аукціоні по лоту. Відносна бюджетна економія – як відношення абсолютної суми економії лотів до суми очікуваної вартості цих лотів [16].

За 2016-2020 роки системою ProZorro досягнуто економію в 160,3 млрд. грн. або 5,9% від очікуваної вартості завершених закупівель. Показники абсолютної бюджетної економії щороку зростають від 12,3 у 2016 р. до 54,4 млрд. грн.. у 2020 від проведених закупівель. Відносна економія знаходиться в межах 4,8-7,6% від обсягів завершених тендерів.

Натомість міжнародна практика тендерних торгів вважає оптимальною економію від 10 до 20 відсотків запланованих на закупівлю коштів. Виходячи з цього, враховуючі зазначені нормативні значення, е-закупівлям ProZorro необхідно і надалі працювати над зростанням ефективності.

На нашу думку, найбільші у відносному значенні суми заощаджень були досягнуті у 2016 і 2020 роках у період змін законодавчих актів у сфері публічних закупівель. Саме тоді, коли господарюючі суб'єкти – учасники та організатори усіх рівнів ще не зуміли пристосуватися до чинних правових норм і «перебудувати» свої нечесні практики. У 2017-2018 роках, навпаки, суми економії зменшуються, що може свідчити, що учасники тендерних процедур віднайшли можливості, лазівки в обхід законодавчих вимог та правових норм.

У 2020 році суми абсолютної та відносної економії бюджетних коштів досягли піку на платформі ProZorro, адже неможливо ухилитися від електронної системи РР після 19 квітня 2020 р. З одного боку, це надало повної прозорості публічним закупівлям на загальнодержавному та місцевому рівнях, з іншого – потребуватиме в подальшому додаткових коштів для обслуговування та утримання електронної платформи ProZorro.

Починаючи з 2021 року, можливо сподіватися на зростання справжньої конкурентності ринку закупівель, адже усі тендери є доступними для постачальників товарів, робіт та послуг.

2.2. Проблеми та шляхи вдосконалення державної політики у сфері публічних закупівель

На сучасному етапі розвитку національної економіки при розробці стратегії управління керуючі органи орієнтуються, з одного боку, на державні стратегії розвитку, а з іншого орієнтовані на кон'юнктуру ринку.

Державні проекти і програми, в свою чергу, повинні розроблятися і реалізовуватися з урахуванням цільових орієнтирів окремих регіонів країни, а також економічних інтересів конкретних господарюючих суб'єктів, які беруть безпосередню участь у реалізації конкретної програми чи проекту. Важливим фактором цього процесу є розподіл бюджетних коштів між учасниками.

Підхід до системи публічного управління з точки зору технологій використання бюджетних коштів включає: елементи в якості суб'єктів, які беруть участь в процесі виконання робіт, купують, або продають товари, їх цілі, завдання, функції; взаємозв'язки цих елементів; методи виконання робіт; механізми здійснення торгівлі; форми угод; процес виконання зобов'язань; процес і форму розрахунків [27, с. 89].

Технології узгодження інтересів при розподілі бюджетних коштів, складаються з: господарюючих суб'єктів, які беруть участь у розподілі бюджетних коштів, дотримуються своїх інтересів, реалізують свої завдання і виконують свої функції; процесу взаємодії господарюючих суб'єктів при розподілі коштів бюджету; способів узгодження інтересів господарюючих суб'єктів.

Ефективність взаємодії залежить від її організації, яка також повинна відповідати законам, закономірностям і принципам, які містяться в теорії управління та виражаються у скороченні транзакційних витрат, забезпеченні гнучкості в управлінні при зміні кон'юнктури ринку, створенні безпечних умов

життєдіяльності і скороченні ризиків, досягненні позитивного синергізму.

З вищезазначеного випливає, що ефективну взаємодію та вдосконалення всіх складових механізму публічних закупівель має забезпечити впровадження публічної електронної торгово-закупівельної системи (ПЕТЗС). З метою створення ПЕТЗС пропонується для використання електронна інституційно-функціональна модель ПЕТЗС, що являє собою сукупність інформаційних ресурсів, які пропонується використовувати організаційними структурами, громадянами та організаціями для задоволення інформаційної потреби, а також потреб у придбанні, реалізації товарів за кошти держави, та просування в перспективі вітчизняної продукції на зовнішні ринки.

Пропонується створити гнучку, ефективну, дієздатну систему публічних електронних закупівель, яка включає основні та найпоширеніші на ринку види електронних торгів, що дозволить задовольнити вимоги широкого кола потенційних замовників. Замовниками можуть бути підприємства будь-якої форми власності, як державні, так і приватні. У разі публічного замовлення продукт повинен відповідати чинному законодавству в конкретній галузі, у якій працює замовник.

Учасниками є органи влади, державні і недержавні підприємства, громадськість. Важливою вимогою крупного бізнесу та публічного сектору є безпека та прозорість процесів, економія часу та ресурсів, зниження ризиків корупційних схем, прозорість процесу торгів [5].

Запропонована модель забезпечує фіксацію електронними засобами будь-яких дій користувачів системи та інші специфічні, побудовані на інформаційних технологіях заходи. Легітимність процесів забезпечується завдяки використанню електронного цифрового підпису при здійсненні усіх основних подій.

Потреба у використанні саме електронних торгівельних механізмів зростає через необхідність ефективного та зручного проведення торгівельних процедур.

Координує роботу ПЕТЗС Аналітичний центр, який отримує від учасників заявки на пошук товарних позицій, фіксує укладені угоди, здійснює аналіз ціни,

аналіз номенклатури асортименту продукції, який пропонується учасниками, здійснює прогноз майбутніх цінових тенденцій.

Функціями Аналітичного центру є: реєстрація користувачів, реєстрація організацій; ведення реєстру користувачів, ведення реєстру організацій, управління контентом порталу, управління новинами порталу, управління класифікаторами, надання інформації про події в системі тощо.

Інформаційне наповнення системи включає каталоги аукціонів і бірж, бази даних постачальників, споживачів, бази даних ціни на товари та послуги, бази даних найменувань товарів, які виставляються учасниками як реалізованої продукції, а також виставляються в якості заявок на купівлю продукції. Ці бази формуються за рахунок прийому розміщуваних учасниками заявок із зазначенням реквізитів і координат самого учасника.

На основі такої бази даних при розміщенні учасниками своїх заявок, система агрегатора ПЕТЗС, звертається до введених реєстрів постачальників і покупців, об'єднуючи попит і пропозицію. Згідно з запитом учасника на моніторі його персонального комп'ютера з'являються пропоновані системою реєстри контрагентів залежно від сформованих учасником критеріїв пошуку (ціни, кількості, якості пропонованої продукції, яка може реалізовуватися шляхом присвоєння кожному товару (або його набору) коду якості, візуально вираженого у вигляді певних символів, або цифрових, літерних індексів. У структуру розділів включені архіви основних реєстрів, що дозволить забезпечити накопичення даних та інформаційних об'єктів.

Для нормального функціонування ПЕТЗС її суб'єкти повинні мати можливість здійснювати між собою розрахунки за поставлені товари і послуги, а також здійснювати платежі в рахунок виконання своїх зобов'язань перед державою. Сьогодні більшість розрахунків між господарюючими суб'єктами проводиться за допомогою банків та інших кредитних установ. Тому платіжна система, заснована на використанні безготівкової форми розрахунків, може бути ефективною тільки в тому випадку, коли вона правильно організована, а учасники господарського обороту впевнені в здатності банків виконати дані їм платіжні

інструкції в повному обсязі, та у встановлений термін. Розрахункова система є важливою складовою у побудові електронної торгово-інформаційної системи, тому від правильної організації розрахунків залежить і ефективність функціонування всієї системи.

Основні переваги ПЕТЗС з інтегрованою розрахунковою системою полягають у наступному:

- організація раціонального грошового обороту, що дозволяє сконцентрувати всі тимчасово вільні грошові кошти й автоматично сформувати кредитні ресурси;
- скорочення витрат, пов'язаних з витратами обігу, за рахунок роботи на безготівковій основі, скорочення потреби в готівці;
- створення можливості здійснення банківського контролю за обґрунтованістю платежів та податкового контролю за повнотою обліку виручки від реалізації, за правильним визначенням бази оподаткування;
- своєчасне здійснення платежів до бюджетів усіх рівнів і позабюджетні фонди, забезпечення взаємного контролю контрагентів за виконанням своїх договірних зобов'язань;
- можливість організації міжнародних валютно-розрахункових відносин, валютного контролю за обґрунтованістю розрахунків в іноземній валюті, повнотою валютної виручки експортерів, правильність проведення конвертаційних операцій, обов'язковий продаж експортної валютної виручки на внутрішньому валютному ринку.
- при організації клірингових розрахунків відбувається економія коштів учасниками розрахунків, що веде до поліпшення їх фінансового стану.

Таким чином, найбільш перспективними, а отже, придатними до використання в якості розрахункової складової ПЕТЗС є системи електронних розрахунків, що працюють в режимі реального часу, а також клірингові системи розрахунків, що базуються на використанні платіжних документів, складених на електронних носіях і підписаних електронним цифровим підписом,

ідентифікуючої відправника що дозволяє встановити відсутність змін і спотворень в електронному документі.

Одним з видів послуг, що входять в обсяг економічної складової розрахункової системи, є можливість здійснювати платежі за правилами електронних розрахунків. Для здійснення платежу клієнт ПЕТЗС повинен мати рахунок в розрахунковій організації, на якому мають бути депоновані кошти, а сама державна електронна торгово-інформаційна система отримати опцію безготівкового рахунку.

Обов'язкове впровадження процесу формування зведеного прогнозу обсягів і закупівель для державних місцевих потреб, що включає узагальнені позиції закупівель з об'ємними і фінансовими характеристиками на засадах обґрунтування потреб. На зазначеному прогнозі, як незалежному від відомств джерелі інформації, повинні базуватися відомчі плани забезпечення державних потреб і моніторинг виконання цих планів. Результат цього моніторингу буде елементом організації оцінки ступеня задоволення державних потреб. Плани-графіки також підлягають публікації в мережі Інтернет [7].

Отже, формування стійко функціонуючої розрахункової системи, адекватно забезпечує товарообіг в ПЕТЗС, та має стати визначальним етапом створення всієї системи в цілому.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами дослідження зроблені наступні висновки.

1. Публічні закупівлі є інструментом формування рівня попиту та пропозиції на національному ринку і мають значний вплив на розвиток конкурентного середовища. Такі закупівлі складають значну частину економіки розвиненої країни і можуть стати каталізатором інновацій. Визначено основні принципи державних закупівель

Система публічних закупівель являє собою сукупність дій всіх учасників договірної основи. При цьому кожен з учасників переслідує свою конкретну мету: найбільш ефективне витрачання бюджетних коштів, отримання права на укладення та виконання контракту для отримання прибутку, дотримання законності проведення процедури закупівлі та витрачання бюджетних коштів, розробка нормативно-правових актів регулюють дану сферу діяльності. В цілому система публічних закупівель покликана законними способами задовольняти державні потреби, даючи можливість кожному учаснику договірної основи найбільш ефективно досягати своїх цілей.

2. В умовах сьогодення ринок публічних закупівель знаходиться на стадії формування, його рівень значно нижчий, ніж у країнах із давніми ринковими традиціями. Проте вивчення та впровадження світового досвіду, дотримання основних принципів здійснення публічних закупівель, розробка науково-методичних основ, методів і прийомів торговельних операцій можуть прискорити процес удосконалення процедур публічних закупівель.

Держава є найбільшим агентом ринку, який заповує товари (роботи, послуги) на 10-15% загального ВВП і до 50% видатків державного бюджету. Водночас, за підрахунками експертів, близько 10% цих коштів витрачається неефективно та не за призначенням через «схему» систему публічних закупівель, що робить актуальною проблему посилення контролю за ефективним та економним використанням бюджетних коштів. Ефективним інструментом у

боротьбі зі зловживаннями у цій сфері є розвиток конкурентних методів публічних закупівель.

Ефективне та раціональне використання бюджетних коштів безпосередньо пов'язане із застосуванням відповідних механізмів, у тому числі фінансово-економічного механізму публічних закупівель, який є складовою фінансового механізму економіки та має особливу роль у здійсненні фінансово-бюджетної політики держави. Крім того, фінансово-економічний механізм публічних закупівель відіграє ключову роль у реалізації соціально-економічної політики держави.

3. Одним з пріоритетних напрямків реформ в Україні є інститут публічних закупівель, який завжди вважався найбільш цікавим і корупційним в нашій країні. Щоб уникнути хабарництва в державних закупівлях, уряд запровадив низку реформ, включаючи нові закони та веб-сайт ProZorro. Електронна система, яка з одного боку дозволяє показати все, що є в закупівлях: що купується, хто замовник, хто постачальник, за скільки купили, чому вибрали саме цей контракт. Дану інформацію може вільно переглянути будь-яка людина. Реформа зробила сферу публічних закупівель більш прозорою для широких мас, відкритість системи підвищила інформованість населення про сферу державних закупівель.

4. Значимим напрямком удосконалення фінансового контролю в системі державних закупівель є створення інституційного забезпечення за допомогою єдиної системи державного фінансового контролю та аудиту, що в свою чергу підвищить роль державного фінансового контролю у забезпеченні принципів конкурентоспроможності та ефективності публічних закупівель. Крім того, координація контролю та аудиту посилить значення державного фінансового контролю у забезпеченні фінансової безпеки нашої країни, що підвищить міжнародний рейтинг конкурентоспроможності країни та знизить міжнародний рейтинг корупції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України від 10.12.2016. Про публічні закупівлі: [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/922-19>.
2. Аналітичний звіт «Публічні закупівлі: час трансформації. Результати громадського контролю». URL: https://antac.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/2_Rezultaty-hromadskoho-kontrolyu.pdf
3. Гальчинський Л. Ю. Оцінка функціонування електронної системи «Prozorro» як інструмента державних закупівель. Актуальні проблеми економіки та управління: збірник наукових праць молодих вчених. 2017. № 11.
4. Державні закупівлі як засіб активізації підприємницької діяльності [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://blog.liga.net/user/vmalolytneva/article/19446.aspx>
5. Дуброва Я.А. Моніторинг публічних закупівель. URL : <https://e-tender.ua/news/monitoring-publicnihzakupivel-77>.
- Дудар А. А. Впровадження системи електронних закупівель «Prozorro». Європейська інтеграція в контексті світових глобалізаційних процесів: матеріали наук.-практ. конф. — Режим доступу: http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/new_05_05_17.pdf#page=94
6. Здирко Н.Г. Державне регулювання та контроль у сфері публічних закупівель. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації: міжнародний науковий журнал. 2019. № 3-4.
7. Кравченко В. М. Формалізація процедур в системі публічних закупівель PROZORRO. Економіка і організація управління. 2018. № 1.
8. Критенко О.О. Теоретичні підходи до визначення поняття «державні закупівлі». Вісник Академії митної служби України. Сер. Державне управління. 2014. № 1. С. 19-26.
9. Кулак. Н.В. Передумови вдосконалення системи державних закупівель шляхом створення електронної системи торгів. Наукові розвідки з державного та муніципального управління. 2014. Вип. 2. С. 279-287.

10. Лайко О. І. Державне регулювання публічних закупівель в Україні в умовах реформ та інтеграційних процесів. Бізнес Інформ. 2021. № 2.
11. Луцик А.І., Синютка Н.Г. Використання видаткового інструменту фіскальної політики у формуванні ефективного фіскального простору України. Інноваційна економіка. 2018. № 9–10 (77). С. 171–176.
12. Мельников О. С. Особливості публічних закупівель як об'єкта державного регулювання економіки. Теорія та практика державного управління. 2016. Вип. 1. С. 129-135.
13. Наumenко С.М. Система тендерних закупівель: теоретико-методологічні підходи до дефініції і класифікації. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2014. Вип. 1(2). С. 242-247.
14. Олефір А. О. Проблеми захисту прав учасників публічних закупівель. Теорія і практика правознавства. 2018. Вип.1.
15. Офіційний майданчик закупівель Prozorro:Публічні закупівлі.2020. URL: <https://zakupki.com.ua/iak-provodiatsia-tenderni-zakupivli.html>.
16. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 07.04.2011р. № 3206-VI [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3206-17>.
17. ProZorro [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://bi.prozorro.org>.
18. Парасій-Вергуненко І.М. Аналіз публічних закупівель: методичні та практичні аспекти. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. Економіка. 2017. № 7(35).
19. Псьота В.О. Ефективні публічні закупівлі як інструмент сталого розвитку економіки країни. Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційноінвестиційних процесів в Україні: матеріали IV Міжн. наук.-практ. конф. (Вінниця, 12 березня 2021 р.). Вінниця. 2021. С. 150-152.
20. Псьота В.О. Проблеми публічних закупівель в управлінні фінансами розпорядників бюджетних коштів. Імплементация інновацій обліково-аналітичного забезпечення сталого розвитку сучасного бізнесу: матеріали I Міжн. наук.-практ. Інтернет-конф. (Харків, 22 березня 2018 р.). Харків. 2018. С. 251-253.

21. Псьота В.О. Публічні закупівлі як інструмент управління державними фінансами. Розвиток фінансових відносин суб'єктів господарювання в умовах динамічного зовнішнього середовища: тези Інтернет-конференції (Житомир, 15 листопада 2018 р.). Житомир. 2018. URL: <https://bit.ly/3FIFbYS>
22. Прядко В.В. Система державних закупівель: фінансовий аспект. Ефективна економіка. 2013. № 5.
23. Сайт ProZorro [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://prozorro.gov.ua>
24. Синютка Н.Г., Курило О.Б., Василюк Т.В. ProZorro: виклики для діджиталізації державних видатків в Україні. Молодий вчений. 2021. №1 (89). С.191-195.
25. Тополенко Н.М. Особливості здійснення обліку публічних закупівель в бюджетних установах. Інфраструктура ринку. 2016. № 2. С. 119-127.
26. Тосько Р. Р. Кластерний аналіз корупційних ризиків публічних закупівель на макро-, мезо-, мікрорівнях для стабілізації економічної безпеки України. Державно-управлінські студії. 2017. № 3.
27. Фалко Ю.В. Організація державних закупівель: зарубіжний досвід та практика України. Університетські наукові записки. 2014. №1 (49). С. 269.
28. Федулова Л.І. Державні закупівлі як засіб стимулювання інноваційної діяльності. Стратегічні пріоритети. 2011. № 3 (20).
29. Хорунжак Н.М. Публічні закупівлі: шляхи вирішення організаційних і контрольно-облікових проблем. Сталий розвиток економіки. 2016. № 3(32). С. 143-149.
30. Шатковський О. Електронні державні закупівлі: пошук українського шляху [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://eupublicprocurement.org.ua/e-procurement-finding-a-way-for-ukraine>.
31. Щетинін А. І. Політична економія. Підручник. К. Центр учбової літератури. 2011. 480 с.